

УДК 342.9

Сергій Москаленко,

канд. юрид. наук,

доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму

Львівської академії Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

Стаття присвячена проблемам систематизації наукової діяльності в діяльності цивільної авіації України. Сьогодні держава регулює науково-технічну діяльність, застосовуючи систему державного нагляду за дотриманням стандартів, норм, правил у діяльності наукових та технічних органів.

Ключові слова: цивільна авіація, державний нагляд, безпілотні літальні апарати, наукова сфера, авіаційна галузь.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес сприяє розвитку транспортної галузі, особливо авіаційної. Сьогодні важливим є правове регулювання науково-технічних випробувань в авіації. Нормативне регулювання будь-яких досліджень необхідне, передовсім, для забезпечення безпеки людства. Крім того, потрібно завчасно передбачати можливі наслідки та ризики. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII обґрунтовує правові, організаційні та фінансові засади функціонування й розвитку у сфері наукової та науково-технічної діяльності, створює умови для провадження наукової й науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства та держави в технологічному розвитку через взаємодію освіти, науки, бізнесу та влади [1]. У законі наголошено, що рівень розвитку науки й техніки слугує провідним чинником прогресу суспільства, підвищення добробуту громадян, їхнього духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання й невід'ємного складника національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової й науково-технічної діяльності, забезпечення використання досягнень вітчизняної та світової науки й техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі проблеми розвитку науки вивчали М. Бесчастний, А. Васіна, Т. Желюк, А. Конверський, О. Крушельницька, М. Мацелик, А. Мельник, Т. Попович, В. Пригоцький, І. Рассох, Г. Цехмістрова. Особливості правового регулювання діяльності авіаційного транспорту проаналізовано

в дослідженнях таких учених, як Г. Грабовська, В. Колпаков, В. Малишко.

Проблему нормативно-правового забезпечення застосування БПЛА в практичній діяльності частково схарактеризували А. Арешонков, Ю. Орлов та інші науковці. Питання законодавчого регулювання наукової сфери відображено в працях відомих учених-адміністративістів: С. Алексєєва, В. Авер'янова, Ю. Битяка, В. Колпакова, Т. Коломієць, Р. Нижник та інших видатних науковців.

Потрібно зазначити, що відносини в науковій сфері врегульовані «Конституцією України» [2], Законами України: «Про наукову і науково-технічну діяльність» [1], «Про наукову і науково-технічну експертизу» [3], «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки» [4], «Про інноваційну діяльність» [5], «Про наукові парки» [6], «Про державне регулювання у сфері трансферу технологій» [7], «Про науково-технічну інформацію» [8] тощо, а також указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України; постановами, рішеннями й інструкціями міністерств інших центральних органів виконавчої влади; рішеннями місцевих державних адміністрацій; рішеннями органів місцевого самоврядування. Зрозуміло, що ефективність розвитку науки та техніки також неможлива без правового регулювання, що відбувається на основі окремого підзаконного нормативно-правового акта.

Мета статті – окреслити завдання, розв'язання яких необхідне в процесі правового регулювання наукової діяльності в авіаційній галузі.

Виклад основного матеріалу. Держава також регулює науково-технічну діяльність, застосовуючи систему державного нагляду за

дотриманням стандартів, норм, правил діяльності наукових та технічних органів. Характерною рисою такого правового регулювання є те, що воно реалізоване різноманітними державними органами та відомствами та регламентоване на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

Основне завдання підзаконних нормативно-правових актів – безпосередня реалізація державної політики в науковій сфері. Натеper ухвалено низку цільових програм, що окреслюють пріоритетні напрями реалізації політики у сфері науки. На рівні підзаконного нормативно-правового акта затверджено план роботи органів влади для реалізації державної наукової політики. Авіаційна діяльність завжди пов'язана з ризиком для особи, навколишнього середовища. З огляду на це, правовому регулюванню підлягають такі групи правовідносин:

- 1) наукова діяльність цивільної авіації;
- 2) розвиток технічної діяльності авіації;
- 3) освітня діяльність у галузі цивільної авіації;

3) забезпечення безпеки для інших осіб, навколишнього середовища в процесі освітньої, наукової, науково-технічної діяльності в галузі цивільної авіації.

Випробування в цивільній авіації відбуваються згідно з «Правилами сертифікації наземних засобів радіотехнічного забезпечення в цивільній авіації України», що затверджені наказом Мінінфраструктури № 121 від 25.05.2011. Повітряні судна в Україні поділяють на державні, цивільні, експериментальні. Отже, у повітряному кодексі, авіаційних правилах, інших нормативних актах регламентовано випробувальну діяльність у цивільній авіації України.

Водночас «Повітряним кодексом України» натеper не врегульована проблема проведення досліджень у галузі цивільної авіації. Аналіз авіаційних правил України засвідчує, що врегульовані лише окремі аспекти випробування. Нині регламентоване питання сертифікації нових типів повітряних суден та експериментальних судів [9].

У статті 1 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» зазначено, що наукова (науково-технічна) робота – наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки, проведені для одержання наукового, науково-технічного (прикладного) результату [1]. Основними видами наукової (науково-технічної) роботи є науково-дослідницькі, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, дослідницько-технологічні, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідницьких зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням нових наукових і науково-технічних знань до стадії практичного використання. Отже, у цій

частині закон поширюється й на авіаційну діяльність.

Випробувальна наукова діяльність має велике значення та потребує державного контролю. Проведення досліджень дає змогу підвищити рівень ефективності авіації. Відповідно до положення «Про державну авіаційну службу України», до завдань Державіаслужби належать такі:

- 1) організація розроблення нормативно-правової бази для регулювання діяльності в галузі цивільної авіації;
- 2) розроблення та впровадження порядку виконання випробувальних польотів цивільних повітряних суден;
- 3) розроблення та впровадження правил сертифікації організацій, що виготовляють цивільну авіаційну техніку [10].

Порядок отримання права на винаходи й корисні моделі регламентований Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [11]. Особливо важливим сьогодні постає питання правового регулювання розвитку науки в галузі цивільної авіації. Необхідно зазначити, що нині багато видів авіаційної діяльності недостатньо досліджені. Аналіз національного законодавства доводить, що наразі не врегульована сфера морської авіації, хоч усе більше досліджень, що передбачають фотографування, може відбуватися саме за допомогою морської авіації. Необхідно розширити перелік видів авіації, поданий у «Повітряному кодексі України», для адміністративно-правового регулювання зазначеного питання. З огляду на сучасні реалії, варто виокремити морську авіацію, санітарну авіацію тощо. Натомість на законодавчому рівні названі види авіації не представлені.

На нашу думку, є потреба в систематизації наукових досліджень у галузі цивільної авіації. До актуальних питань належить і виокремлення пріоритетних напрямів наукових досліджень в авіаційній галузі.

Для якісного виконання польотів, ефективною роботою в авіаційній галузі необхідна належна підготовка авіаційних спеціалістів. Варто зазначити, що підготовка авіаційних фахівців нині відбувається на двох рівнях: 1) у закладах вищої освіти в галузі цивільної авіації; 2) в авіаційних навчальних закладах цивільної авіації з підготовки льотного складу в Україні. Законодавче підґрунтя підготовки авіаційних фахівців закладами вищої освіти становлять Закони України «Про вищу освіту» [12], Указ Президента «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» [13]. Необхідно зазначити, що в Україні створено законодавче поле для функціонування освітньої галузі, усіх її рівнів: закони, що регулюють функціонування галузей освіти, нормативно-правові акти щодо забезпечення життєдіяльності навчальних закладів різних типів і форм власності, організації різних форм освіти.

Регулювання діяльності авіаційних навчальних закладів цивільної авіації має свої особливості. Наказом Державної служби з нагляду за забезпеченням цивільної авіації «Про затвердження Правил сертифікації авіаційних навчальних закладів цивільної авіації з підготовки льотного складу в Україні» № 601 від 17.08.2005 регламентований порядок отримання права на функціонування льотних навчальних центрів [14]. Ці правила описують вимоги до організацій із підготовки льотного складу ЦА в Україні, процедури отримання та продовження терміну дії сертифіката авіаційного навчального закладу з підготовки, сертифікації льотного складу та контролю за їхньою роботою. Водночас аналіз національного законодавства засвідчує, що законодавчими актами України це питання повністю не врегульоване [15].

Наказ Міністерства інфраструктури «Про затвердження Стратегічного плану розвитку авіаційного транспорту до 2020 року» від 21.12.2015 № 546 не містить даних щодо забезпечення підготовки авіаційного персоналу. До I групи належать державні заклади вищої освіти, до II групи – льотні центри суб'єктів авіаційної діяльності.

Висновки

В Україні відсутній нормативно-правовий акт, який комплексно регулював би питання проведення досліджень у галузі цивільної авіації. Унаслідок аналізу «Повітряного кодексу України» підсумовано, що проведення досліджень у галузі цивільної авіації України практично не регульоване. Це спричинює появу прогалів у чинному законодавстві.

Список використаних джерел:

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-19. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 3. Ст. 25.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Статья посвящена проблемам систематизации научной деятельности в деятельности гражданской авиации Украины. Сегодня государство регулирует научно-техническую деятельность, применяя систему государственного надзора за соблюдением стандартов, норм, правил в деятельности научных и технических органов.

Ключевые слова: гражданская авиация, государственный надзор, беспилотные летательные аппараты, научная сфера, авиационная отрасль.

The article is devoted to the problems of systematization of scientific activity in the activity of civil aviation of Ukraine. Today, the State also regulates scientific and technical activities, using a system of state supervision of compliance with standards, norms, rules, activities of scientific and technical bodies.

Key words: civil aviation, state supervision, unmanned aerial vehicles, scientific sphere, aviation branch.

3. Про наукову і науково-технічну експертизу : Закон України № 51/95-ВР в редакції від 05.12.2012. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 9. Ст. 56.

4. Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки. Закон України № 623-III в редакції від 16.01.2016. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 48. Ст. 253.

5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 05.12.2012 № 40-IV *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 36. Ст. 266.

6. Про наукові парки : Закон України № 1563-VI від редакції від 05.12.2012 *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2009. № 51. Ст. 757.

7. Про державне регулювання у сфері трансферу технологій : Закон України № 143-V в редакції від 09.12.2015. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006. № 45. Ст. 434.

8. Про науково-технічну інформацію : Закон України № 3322-XII в редакції від 19.04.2014. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 33. Ст. 345.

9. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 48–49. Ст. 536.

10. Положення Про Державну авіаційну службу : затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 520. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення: 21.04.2018).

11. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України № 3687-XII зі змінами від 05.12.2012. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 7. Ст. 32.

12. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII в редакції від 01.01.2018 *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.

13. Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні : Указ Президента України № 926/2010 від 30.09.2010. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926/2010>.

14. Про затвердження Правил сертифікації авіаційних навчальних закладів цивільної авіації з підготовки льотного складу в Україні : наказ Державіаадміністрації від 17.08.2005 № 601. URL: <http://avia.gov.ua/documents/Normativno-pravova-baza/> (дата звернення: 11.10.2017).

15. Москаленко С. І. Державне регулювання діяльності цивільної авіації в Україні : монографія. Кропивницький: ТОВ «Полімед-сервіс», 2018. 322 с.